

Abdurrahman Ateş. *Cuma Sûresi Tefsiri*. İstanbul: Çıra Akademi Yayınları, 2017, 139 s., ISBN 978-605-9477-32-1.

Hosna OMAR*

Cuma Sûresi Tefsiri adlı eser Prof. Dr. Abdurrahman Ateş tarafından kaleme alınmış ve Kurân'ı Kerîm'in 62. suresi olan Cuma Suresi'ni içeren önemli bir dini eserdir. Söz konusu eseri, sahte dindarlık eleştirisini merkeze alan bir sûre olan Cuma Suresi üzerinde yapılan akademik bir çalışma olarak tarif edebiliriz.

Bu kitap hem akademik hem de genel okuyuculara hitap edecek şekilde hazırlanmıştır. Kitap hem Müslümanlar hem de Cuma Suresi tefsiri hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyen kimseler için anlaşılır bir üslupla kaleme alınmıştır. İçeriğinde ilgili ayetlerin Arapça metni ve Türkçe tercümesi de bulunarak, okuyuculara bu konuda kolaylık sağlamaktadır.

Abdurrahman Ateş'in söz konusu eseri, önsöz, giriş ve üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Önsöz kısmında Ateş, Cuma Suresi'nin çalışma konusu olarak tercih edilmesinin sebeplerini kısa bir şekilde izah eder. Giriş kısmında Cuma Suresi ile ilgili genel bilgilere yer verir, surenin isimlendirme sebeplerine ve bu konudaki yaygın görüşe temas eder. Yazar, daha sonra surenin nüzûl zamanını, surenin nüzûl zamanı ile ilgili bazı tarihsel delilleri ve rivayetleri zikreder. Bu çerçevede surenin nüzûl zamanını tespit etmeye çalışır (s. 20). Giriş kısmında Cuma Suresi'nin konusu ve sureyle münâsebeti açısından bazı genel bilgilere yer verilir. Ayrıca bu surenin, ondan önceki Saff Suresi'yle ve sonrasında gelen Munafikûn Suresiyle münâsebeti hakkında bazı önemli bilgilere de temas edilir (s.28-31). Ateş, Cuma Suresi ile ilgili temel bazı bilgiler verdikten sonra girişin son kısmında neden Cuma Suresi ile ilgili çalışma yaptığını ve kitabın amacını şu şekilde izah etmiştir: "Cuma süresinin ana temasının Cuma Namazı olmadığını belirtmek için yapılan çalışmanın en önemli nedeni, genellikle bu surenin Cuma namazından bahsettiği yanlışlığının düzeltilmesidir. Aslında, Cuma Suresinin ana konusu Cuma Namazı değildir, ancak son üç ayetinde Cuma Namazından bahsedilmesi bu yanlışlığın oluşmasına neden olmuştur. Oysa surenin başlangıcındaki ilk sekiz ayette Cuma Namazı ile ilgili değil Yahudilerin kitaplarına karşı sorumluluklarını yerine getirmemesi, dünya-

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, TÜRKİYE.
hosnaomar1994@gmail.com,

ORCID: 0009-0006-2735-3940

Articles in Theosophia are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

ahiret dengesini kurma konusundaki saplantıları ve ticaret-ibadet ilişkisi gibi konular ele alınmaktadır. Surenin son üç ayetinde de alışveriş ve ticaretin engelleyici özelliğinden bahsedilmesi, asıl amacın Cuma Namazına teşvik değil namaza engel olabilecek dünyevi unsurlardan arınma gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu durumda Cuma Namazının bu sureyle farz kılınmadığı ve zaten önceden kılınmakta olduğu düşünüldüğünde Cuma Suresi'nin ana temasının Cuma Namazı olmadığı açıkça anlaşılacaktır. Özetle bu çalışma, Cuma Suresinin gerçek anlamının ortaya konulmasını ve yanlışların düzeltilmesini amaçlamaktadır.”

Cuma Suresi'nin bütünlüğü göz önünde bulundurularak incelendiğinde, surede ele alınan konular arasında anlamda bir kopukluk olmadığı görülmektedir. Son ayetlerde, özellikle Cuma vaktinde ticaretle ilgilenmenin, Cuma namazına gereken hassasiyeti göstermeye engel olduğu ve Müslümanları dünyevîleşmenin Allah ile ilişkilerini bozma tehlikesine karşı uyardığı belirtilmektedir. Bu uyarılarla birlikte surede yer alan temel vurgu, ticareti ibadete tercih ederek ticaret-ibadet dengesini bozan Müslümanlara seslenmektir.

Cuma Suresi'nde anlatılanlar aynı zamanda Yahudilere benzememe konusunda da önemli bir mesaj içermektedir. Sure, Kur'ân'da hayata ve dünya nimetlerine karşı aşırı hırslı olma ve bu nimetleri elde etmek için kutsal değerleri göz ardı etme konusunda Yahudilere benzeyenlerin hakiki anlamda Müslüman olmaması gerektiğini vurgular. Bu şekilde, Yahudilerin samimiyetinin, dünya nimetlerini elde etmenin cazip olduğu zamanlarda belli olduğu gibi Müslümanların da samimiyetinin, dünya nimetlerinin cazibesıyla sınanarak ortaya çıkacağı ifade edilmektedir. Özetle Cuma Suresi bütünlüğü içinde, ticaret-ibadet dengesinin önemi vurgulanmakta, Müslümanların Cuma namazına gereken değeri vermesi ve dünya nimetlerinin cazibesine kapılmadan kutsal değerlerini koruması gerektiği anlatılmaktadır. Aynı zamanda Yahudilere benzememe konusundaki uyarılar Müslümanların samimiyetinin sınanacağına dikkat çekmektedir (s.35-36).

Yazar, kitabın birinci bölümünde surenin ilk dört ayetini inceler ve bu ayetlerin odak noktasının Allah'ın tesbih edilmesi olduğunu belirtir. Ayrıca sürenin ilk dört ayetinde geçen Allah'ın Melik, Kuddûs, Azîz ve Hâkîm sıfatlarının nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde bazı bilgilere yer verir (s.41-50). Sonrasında ise ayette geçtiği üzere Yahudilerin kabullenemediği konuların başında, bekledikleri son peygamberin kendi kavimlerinden olmaması hakkında birtakım konulara yer verilir. Kur'ân'da belirtilen âyetlerde, Mekke'deki Kureyş kabilesinden seçilen son peygamberin özellikleri açıklanırken, peygamberlik görevinin bir kavmin tasarrufunda olmadığı, tamamen Allah'ın lütfuyla belirlendiği ve O'nun dilediğine vereceği hatırlatılır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.), bu âyetlerde zikredilen özellikleriyle Hz. İbrahim'in (a.s) duasında bahsettiği ve kendi neslinden gönderilmesini istediği peygamberin özelliklerine benzerlik gösterdiği gibi konulara yer verilir (s. 52-66). Yazar ayrıca bu bölümde, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ümmi olmasından, Allah'ın ona ayetleri, kitabı ve hikmeti öğretmesinden ve bunları insanlara ileterek toplumu aydınlatmasından bahseder (s. 52-66). Yazar, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ümmi olması hakkında ikinci ayette geçen "ümmî" kelimesinin farklı anlamlarını inceler ve iki farklı şekilde bu kavramın anlaşıldığını belirtir. Yazara göre bu ayetteki "ümmî" terimi, farklı yorumlara sahip olsa da genel olarak ya okuma yazma bilmeyenleri ya da

Müslüman olmayanları veya kitaba inandığı halde kitaptan habersiz toplumları ifade etmek için kullanılmaktadır (s. 53-56).

İkinci bölümde Cuma Suresi'nin 5 ve 8. ayetlerinin tefsiri yer alır. Bu ayetler, temsili bir anlatım aracılığıyla müminlere dair bir uyarı içerir. Bu uyarı, müminlere yönelik olup Yahudiler gibi olmamaları gerektiği şeklindedir. Zira onlar Tevrat'a inanmalarına rağmen bu kutsal kitaptan ve onun içerdiği öğretilerden yeteri kadar faydalanmamışlardır. Yazara göre bu eleştiri, Yahudi-Tevrat ilişkisindeki olumsuz tavırların Müslüman-Kur'an ilişkisinde de yer alabileceği konusunda uyarıcı niteliktedir. Ayrıca amelsiz bilginin anlamsızlığını vurgulamak için yapılan benzetmenin Allah'ın âyetlerini yalanlayanlarla ilgili olduğu ve yalanlama ile inkâr arasındaki farkın ele alındığı belirtilmiştir. Metinde aynı zamanda Yahudilerin Allah'a kavuşmaktan, yani ölümden kaçtığı ve Allah'ın âyetlerini az bir dünyalık karşılığında sattığından bahsedilerek nankörlük ve dünyevi hırsın toplumu Allah'ın gözünden nasıl düşürdüğüne dikkat çekilmiştir (s. 70-98).

Üçüncü bölümde surenin 9 ve 11. ayetleri incelenmiş ve bu bölümde İslam dininin önemli kavramlarından biri olan Cuma'nın anlamı, tarihi ve bu ibadetin detayları hakkında kapsamlı bir inceleme sunmuştur. Yazar, bu bölümde Cuma'nın önemini ve bu namaz ile ilgili fikhî ayrıntıların derinliğini de okuyuculara aktarmaktadır. Bu eser, Cuma namazı hakkındaki fikhî görüşleri ve delilleri de ele alır. Yazar, dikkatli bir araştırma ve derin bir ilgi ile Cuma Suresi'nde, Cuma ile ilgili geçen ayetleri detaylandırmış, İslam'ın kutsal kitabı olan Kur'ân'ı Kerim'de Cuma gününe ve Cuma namazına dair geçen ayetleri ve hadisleri tefsir etmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Cuma namazı ile ilgili sözleri ve uygulamaları da kitapta yer almıştır. Eserde Cuma Suresi'nin, Cuma namazıyla ve Cuma günüyle ilgili bağlantısı hakkında bilgi verilirken Cuma namazının farz oluşunu ve özel ibadet şekilleri de ele alınır.

Bu bölümde, Cuma gününün İslam tarihindeki önemi ve bu özel günün Hz. Muhammed (s.a.v.) döneminde nasıl başladığı işlenir. Ayrıca Cuma gününün Kur'ân'ı Kerim ve hadislerdeki yerine dair detaylı açıklamalara yer verilir. Cuma namazının farz oluşu ve bu ibadetin Müslüman toplumu içindeki ticaret-ibadet ve dünya-ahiret arasındaki dengeyi doğru kurmaları açısından önemi de vurgulanmış bu bağlamda ticareti ibadete tercih eden ve dünyevileşmeye yönelen Müslümanları uyararak, ticaret-ibadet dengesinin bozulmaması gerektiği ifade edilmiştir. Kitapta pratik bilgiler ve rehberlikle birlikte Cuma ayetinin ticaret-eğlence-ibadet ilişkisi ve Allah'a olan yakınlıkla ilişkisi de okuyuculara aktarılır (s. 101-130).

Sonuç olarak Ateş, akademik bir dil kullanarak Cuma tefsiri hakkında derinlemesine bir inceleme sunarken, aynı zamanda anlaşılır bir üslupla eserini yazmış ve kitabın geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmesini sağlamıştır. Söz konusu eserde Cuma Suresi, Cuma günü ve Cuma namazı ile ilgili merak edilen pek çok konuya açıklık getirilmiştir. Bu kitap, akademik bir çalışma olmakla beraber genel okuyucular için de önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Eser, Cuma gününün İslam dini içindeki yerini anlamak ve Müslüman toplumlar üzerindeki etkilerini kavramak isteyenler için değerli bir rehberdir. Ayrıca Kur'ân'ın önemli kutsal ayetlerini derinlemesine öğrenmek ve Allah'ın hitabını anlamak isteyen herkes için faydalı bir kaynak kitap olma özelliği taşımaktadır.